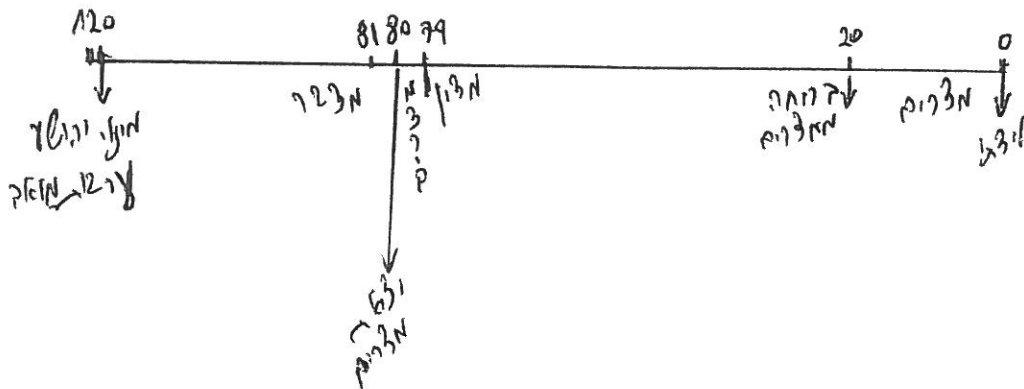

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור **מלך רבן ורבן קיחו (עזרא ח' 43)**
 שם המרצה **313 (ת"ק)**

1 שמות ב' - ד'

א. ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו [שמות פרק ב פסוק כג]
 ב. רמב"ן

ולפי דעתי, כי טעם הכתוב הזה ירמוז על הימים שהיה משה בורח מפני פרעה, כי באמת בנעוריו ברח, שהכתוב אמר 'ויגדל משה ויצא אל אחיו', שהיה זה מיד כאשר גדל ועמד על דעתו, והגידו לו כי הוא יהודי, ונכסף לראות סבלות אחיו ועמלם ולחצם, וביום ההוא שיצא הכה את המצרי, וביום השני הלשינו עליו וברח. הנה היה כבן שתיים עשרה שנה, כאשר הזכירו רבותינו (שמו"ר א ה), ועל כל פנים לא הגיע לעשרים, ובעמדו לפני פרעה היה בן שמיים, אם כן עמד כמו ששים שנה בורח מפני פרעה.

והקורב, כי בסוף הזמן בא למדין ונשא צפורה, כי כשהיה לו הדבור הזה עדיין לא הוליד ממנה רק בנו הבכור גרשום. אבל לא הזכיר הכתוב בבדיחותו, רק 'וישב בארץ מדין', 'וישב על הבאר', כי לא נתחדש בימים האחרים ענין שיצטרך הכתוב לספור. וכן הדבר, כי הבורח מן המלכות לא יתעכב בעיר מושב וקרב לו, אבל יברח ממקום למקום אל ארץ מרחקים.

והנה עמד ימים רבים מתחבא ומתנכר מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, ובסוף הזמן בא למדין ונתעכב שם. וזה טעם "וישב בארץ מדין", כי ראוי היה שיאמר "וילך אל ארץ מדין", אבל רמז שלא ישב בעיר עד בסוף, שבא אל ארץ מדין ושם ישב.

ומפני שהזכיר הכתוב בבדיחותו מפני פרעה ושבתי במדין, ובא להזכיר מיד שהושב למצרים במצותו של הקדוש ברוך הוא, והיה נראה שהיו כל המעשים האלה הנזכרים נעשים מיד, ותכופים זה לזה בשנה אחת, בא הכתוב לרמוז לנו הענין כאשר היה, ואמר 'ויהי בימים הרבים ההם', שהיה משה בורח מפני פרעה ועומד במדין מהם, ומת בימים ההם בסופם מלך מצרים, והיה למשה גלוי השכינה בענין זה, והושב למצרים וגאלם, ועל כן לא אמר "ויהי אחרי ימים רבים", כי היה משמעו משבת משה במדין, ולא היו הימים הרבים ההם רק לכל המסופר למעלה.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור: מלכה רבקה וקני קיחה (ערוך נ"ג 43)
שם המרצה: צול (א.ק)

ג. 'ואמר ה' אל משה במדיון, לה שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך' [שמות פרק ד פסוק יט]

ד. רמב"ן

כאשר קבל משה ללכת בדבר השם, וחזר למדין ליטול רשות מחותנו, היה סבור ללכת יחידי מתנכר. ולכן אמר אליו: 'אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה העודם חיים', כלומר אראה את אחי העודם חיים - ואשוב, כי הוא כדרך בקור הנכסף לראות את אחיו. ואז אמר לו ה' במדין: 'לך שוב מצרים', כלומר - קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מצרים, ואל תפחד שם, כי מתו כל מבקשי רעתך, ותהיה שם עם העם עד שתוציאם משם. ולכן לקח אשתו ובניו, כי היה זה עצה נכונה להוליכם עמו, כי בעבור זה יבטחו בו ישראל יותר. כי בהיותו בן חורין במדין יושב בביתו בשלום עם בניו ועם אשתו, חתן כהן הארץ, לא יביא אותם להיות שם עבדים ומררו את חייהם בעבודה קשה, רק אם היה נכון לבו בסוּח שיצאו בקרב ויעלה עמהם לארץ כנען, ולא יצטרך בצאתם לשוב למדין לקחת אשתו ובניו משם.

ה. 'ויקח משה את אשתו ואת בניו וישוב ארצה מצרים...' [שמות פרק ד פסוק כ]

ו. אבן עזרא

לא ידענו אם נולד גרשום בימי בחורותיו בברחו אל מדין, או בזקנותו, ... ובנו השני הוא אליעזר נולד עתה בהנבאו, וחשב להוליך אשתו ובניו למצרים, ושיצאו יחדיו עם ישראל. ולא היתה עצה נכונה, כי הוא בא להוציא ישראל, והם יראו שבא עם אשתו ועם בניו לגור שם. ... וטעם 'וישב ארצה מצרים' כי הוא לבדו שב, כי כאשר פגש השם את משה, נימול אליעזר, ובהתרפאו שבה צפורה עם בניה אל אביה, ומשה היחם ושב למצרים.

ז. רמב"ן

וטעם 'ויקח משה את אשתו ואת בניו' - ... ויתכן כי קודם הדבור הדובר לו בהר האלהים לא נולד לו רק גרשום, אבל היתה צפורה הרה, וכאשר שב אל יתר חותנו ילדה. ובעבור כי היה דבר המלך נחוץ לא מל אותו ולא קרא לו שם. ובדרך כאשר מלה אותו אמו לא קראה לו שם, כי משה היה נפגש מן המלאך. ואחרי לכתו למצרים וראה שנצל מכל המבקשים את נפשו אז קרא לו אליעזר, 'כי אלהי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה'. וכך הזכירו רבותים כי הנמול הזה הוא אליעזר (שמו"ר ה ח): וטעם 'וישב ארצה מצרים' - עם הנזכרים.

ור"א אמר: 'וישב ארצה מצרים' - הוא לבדו שב, כי כאשר פגש השם משה נמול אליעזר, ובהתרפאו - שבה צפורה עם בניה אל אביה.

ויתכן זה, כי בעבור שנימול אליעזר לא היה יכול להביאו בדרך עד שיתחזק הילד, ולא רצה לעכב שליחותו של הקדוש ברוך הוא. ולכן עזבם במלון, וצוה אותה לשוב אל בית אביה בהתרפאו, וזהו שטאמר 'אחר שלוחיה' (להלן יח ב). גם אפשר שהלכו למצרים, וכאשר נתעכבו שם נכספה אל אביה ושלחה עם הבנים. וזה טעם שלוחיה, כי פחד יתרו שמא היה דעתו לגרש אותה. ובאלה שמות רבה (ד ד), 'וילך משה', להיכן הלך? שהלך ליטול אשתו ובניו. אמר לו יתרו: להיכן אתה מוליך? למצרים. אמר לו: משהם מבקשים לצאת את מוליכן למצרים? אמר לו: למחר עתידין לצאת ולעמוד על הר סיני ולשמעו מפי הגבורה 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' נבי לא ישמעו עמהם? אמר לו יתרו: לך לשלום. ועל דעתם ראוי שנפרש, אחרי שהסכימו בכך, וצוהו הקדוש ברוך הוא שישלים עצתו, וישוב למצרים עם בניו ואשתו כאשר פירשתי (בפסוק יט):

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור: מלחמת יתרו (תנ"ך: בראשית) (עמודים 43-44)
שם המרצה: אריאל

2 שמות י"ח

א. אברבנאל שמות פרק יח

וספר הכתוב שיצא משה לקראת חותנו, ר"ל שלא יצא לקראת אשתו ובניו כי אין ראוי לאדם שיצא לקראת אשתו וכ"ש בניו, אבל יצא משה לקראת חותנו מפני כבודו ומפני שהטריח עצמו לבוא לראותו.

ב. "ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה, אחר שלוקייה" [שמות פרק יח פסוק ב]

ג. רש"ר הירש

אחר שלוחיה. מסתבר כי בלחץ תפקידיו, וכדי שיוכל להקדיש את עצמו כולו למילוי משימת שליחותו, חזר משה ושלח את אשתו ובניו הביתה אל חותנו. אבל שילוחים אלה לא נתפרשו שלא כהלכה, והיחסים ביניהם לא נפגמו: יתרו נשאר חתן משה, צפורה נשארה אשת משה.

ד. "ואת שני בניה, אשר שם האחד גרשם, כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: ושם האחד אליעזר כי אליהי אבי בעזרי ויאלפי מקרב פרעה" [שמות פרק יח פסוק ג-ד]

ה. רש"ר הירש

הכתוב חזר ומזכיר את שמו של גרשם (השווה לעיל ב, כב) ומוסיף את שם הבן השני: אליעזר. נראה שדבר זה בא ללמדנו, כי מראש לא העלים משה מעיני חותנו את עברו ואת יחסו אל העם המשועבד במצרים. שמות הבנים מגלים את עברו ואת יחסו. אליעזר מלד זמן קצר לאחר שובו של משה למצרים..

ו. "ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה, אל המדבר אשר הוא חנה שם - הר האלהים" [שמות פרק יח פסוק ה]

ז. רש"ר הירש

ובניו ואשתו. בפסוק ג, שבו נמסר על החלטת יתרו, וכן בפסוק ו, שבו מודיע יתרו למשה על בואו, מקראים הילדים "בניה" - בני צפורה. אין ברצונו של יתרו להסריד את משה או ליפול למעמסה עליו. משה שלח אליו הביתה את אשתו ובניו, והרי אפשר שעדיין אים במצב שיוכל להחזיקם אצלו. משום כך רצה יתרו שבתו ונכדיו יישארו עדיין אצלו, והוא בא אל המדבר - לא כדי להביאם אל חתנו, אלא מתוך געגועים אל ה' ומתוך געגועים אל חתנו. אלא שהמקרא מוסר את הדברים כהווייתם מבחינתו של משה: יתרו היה חותן משה, הבנים היו בניו וצפורה היתה אשתו. לפיכך מכרים כאן הבנים לפני האשה; רשימת בני המשפחה פותחת בלאו הכי בחותנו, ובסוף הרשימה באה אשתו האהובה, בבחינת אחרון אחרון חביב.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור **משה רבנו לפני קומו (שיעור מס' 43)**
שם המרצה **313 / נתן**

3. במדבר ג'

א. רש"י במדבר פרק ג פסוק א
'ואלה תולדות אהרן ומשה' - ואים מזכיר אלא בני אהרן. ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה. מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ביום דבר ה' את משה - נעשו אלו התולדות שלו, שלמדן מה שלמד מפי הגבורה.

ב. אברבנאל במדבר פרק ג

גם אפשר לומר שלא זכרו תולדות משה, לפי שגרשום ואליעזר עדין היו קטנים ולא הגיעו עדין לכלל עשרים להיות מן המניין.

ג. רש"ר הירש במדבר פרק ג פסוק א

יש חשיבות לכך, שהכתוב מזכיר גם את תולדות משה, ואף על פי כן אין הוא קורא את בני משה בשמם. שכן רק בעלי עמדה ציבורית - נשיאים או כהנים - מקראים בשם בפרקי הפקודים. אך זה האיש משה לא הליש את בניו גלימה, ומשרה לא שם על שמם; אלא הוא הניח להם להיות בטלים בהמון העם - בלא תואר ובלא הדר.

4. במדבר י"ב

א. רש"ר הירש במדבר פרק יב פסוק א

אם נחפש עתה בכל המקרא, מה היחס שבין נבואה לבין ענייני אישות, נמצא רק מקום אחד שיש בו הוראה ברורה על כך: בשמות יט, טו נצטווה העם לפרוש מן האשה כדי שיהיה ראוי לשמוע את דבר ה' פנים בפנים. פרישה זו היתה תנאי מוקדם מהותי לנבואה, ולפיכך היא כלולה מאליה בהוראה הכללית: "וקדשתם וגו' והיו נכונים" וגו' (שם פסוקים י, יא). ואכן כך נמסר גם בספרי: מרים ואהרן גינו את משה על שום שפרש מן האשה. עובדה זו נדעה להם רק עתה, כאשר שרתה רוח הנבואה על שבעים הזקנים, והם ראו בכך עוול כלפי האשה; כי היו סבורים שנבואת משה לא חייבה אותו לפרוש מן האשה, שהרי הם עצמם וכן האבות שלפניהם זכו לשמוע את דבר ה' מבלי שחיי האישות ייפגעו על ידי כך. אך הם לא ראו את ההבדל שבין מעלת משה לבין מעלתם והם לא הכירו את ההוראות שניתנו אחרי מתן תורה: לעם נאמר "שובו לכם לאהליכם" (דברים ה, כז), ובכך הורשה לחזור לחיי המשפחה ולקיים יחסי אישות; ואילו משה נצטווה להישאר בפרישות, שהרי נאמר לו "ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך" וגו' (שם כח). כל ההקשר מורה בלא צל של ספק שזו היא משמעות הפסוק שלנו.

5. במדבר כ"ז

א. 'וידבר משה אל ה' לאמר: יפקד ה' אלהי הרוחות...מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות?
אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות, בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: (משלי כז) 'נוצר תאנה יאכל פריה'. בבין ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות. הואיל והוא שרתך בכל כחו, כדאי הוא שישמש את ישראל, שאינו מאבד שכרו. 'קח לך את יהושע בן נון' לקיים מה שנאמר: 'נוצר תאנה יאכל פריה'.
[במדבר רבה (וילנא) פרשת פינחס פרשה כא סימן יד]

ב. רש"י במדבר פרק כז פסוק טז

יפקד ה' - כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. זהו שאמר שלמה (משלי כז, יח) נוצר תאנה יאכל פריה: